

TASAVVUFUN ANA KONULARI (27)

(...dünden devam)

İnsan, kabrinde böyle bir cennet veya cehennem hayâtı yaşayacağına göre herhalde bedeniyle yaşamayacaktır. Beden ölmüştür, hattâ dağılmış, aslı olan toprağa dönüşmüştür. Kıyâmete kadar lâyük olduğu hayatı yaşayacak olan ruhtur.

O halde ruhun ezeli olduğu kabul edilemeyeceği gibi bedenle beraber öleceği görüşü de kabul edilemez. Vâkı'a Sûresinin 83-95'nci âyetlerinden, ölen kişinin cânının Allah'a gideceği, iyi rûhun cennete, kötü rûhun, cehenneme gireceği anlaşılmaktadır. En doğrusu Vasıtî'nin dediği gibi ruh, Allah'ın lâtif bir yaratığıdır. Bedenden sonra yaşar, kıyamette cesetlere girerek haşrolunur.

Ruhun dereceleri:

Ruhun madde ile birleşmesi sonunda meydana gelen derecelenmenin ilk kademesine *nefs* adı verilir. İlk mutasavvıflar, insan ruhuna beş tekâmül aşaması tanımışlardır. Bunlar, aşağıdan yukarıya doğru:

Tab', nefis, kalb, sır, ruh

'tur. Kuşeyrî, sırrı ruhun üstüne koyar (R. Hartman, Sülemî'nin Risâletu'l-Melâmetiyyesi, s. 284).

Hakikatte *nefs* de ruh demektir. Fakat sufîler, *nefs* deyince ruhun alt kademesini anlarlar. Üste doğru gidilince *nefs* sâfiyyet kazanır. Bunun için sufîler, derecelere ayırdıkları *nefs*'in her derecesini sülûkte bir makam saymışlardır. Ancak bu ayırım da ufak tefek farklar gösterir. Sülemî, nefsi üçe ayırmıştır: *Nefs-i emmâre, nefis-i*

levvâme. nefis-i mutmainne

(Sülemî, Kitabı 'Uyubî'n-Nefsi va Mudâvâtuhâ, Köprülü, No. 1603, varak: 192a). Üçü de Kur'ân-ı Kerîm'de geçer:

"*Muhakkak nefis, kötülük emredicidir*"

(Yûsuf: 52),

"*Yoo, Nefs-i Levvâmeye yemin ederim*"

(Kıyâmet: 2),

"*Ey mutmainn nefis...*"

(Fecr : 27)

Mutasavvıflara göre *nefs-i levvâme*, *nefs-i emmâre* ile *nefs-i mutmainne* arasındadır. *Nefs-i emmâre*,

beden doğasına eğilim duyan; hissî lezzet ve şehvetleri isteyen; kalbi süflî tarafa çeken nefistir. Yani insan bedeniyle karışmış olan, maddeye hayat veren, maddenin tesirinde olan nefistir.

Nefs

deyince bu anlaşılır. Bu, şirk kaynağıdır.

Nefs-i levvâme

, gaflet uykusundan uyandığı oranda kalb nuruyla nurlanan nefistir. Karanlık yaratılışı gereği kendisinden bir kötülük çıkınca kendini kınar ve kendisinden nefret eder.

Nefs-i mutma-inne

ise kalb nuruyla tamamen aydınlanmış, kötü sıfatlardan arınıp yüce ahlâk ile huylanmış olan nefistir (Âlûsî, Rûhu'l-Ma'ânî: 2/230, Bulâk. 1301).

(devamı yarın..)